Hacı Bektaş Veli Türbesi ve Müzesi

Rabia Harmanşah
rharmansah@gmail.com

Yayımlanma Tarihi:
2 Temmuz 2025

İndirilme Tarihi:
08.11.2026

Önerilen Atıf: Harmanşah, Rabia (2025). Hacı Bektaş Veli Türbesi ve Müzesi. Alevi Ansiklopedisi — ISIL: DE-4607. https://doi.org/10.68413/alevian siklopedisi.d4hgd (Erişim Tarihi: 08.11.2026)

Alevi Ansiklopedisi, **Kütüphaneler ve İlgili Kuruluşlar için Uluslararası Standart Tanımlayıcı** kapsamında **ISIL: DE-4607** koduyla kayıtlıdır.

ISSN 3055-9928

ISIL URI /isil/DE-4607

LOBID
lobid.org/organisations/DE-4607

Permalink id.zdb-services.de/resource/organisations/DE-4607

Adres: Alevi Ansiklopedisi
Körnebachstr. 49-51, 44143 Dortmund

info@aleviansiklopedisi.com

Özet
Nevşehir'de bulunan Hacı Bektaş Veli Külliyesi, 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar Bektaşi tarikatının merkez dergâhı olarak yüzyıllar boyunca hizmet vermiştir. Günümüzde bir müze olarak işlev görmektedir ve halen Alevi ile Bektaşi toplulukları için önemli bir ziyaret ve inanç merkezidir. Üç avlu etrafında düzenlenmiş olan kompleks; türbeleri, ritüel alanları, yaşam mekânlarını ve Bektaşi geleneğinin dini ve kültürel mirasını sergileyen teşhir alanlarını içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Abolition Of Religious Orders, Hacı Bektaş Veli, Museum, Müze, Shrine, Tekke Ve Zaviyelerin Kapatılması, Tomb, Türbe

Mimari Düzen ve Kutsal Simgesellik

Bektaşi tarikatının ana dergâhı, Nevşehir iline bağlı Hacıbektaş ilçesinde yer almaktadır. Külliyenin en eski bölümü olan ve Hacı Bektaş Veli'nin türbesini de içeren Kırklar Meydanı, 13. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. 15. ve 16. yüzyıllarda komplekse yeni yapılar eklenmiştir.[i] Hacı Bektaş Veli'nin Pir Evi'ni barındıran Külliye, 30 Kasım 1925'te çıkarılan 677 sayılı yasa ile tarikatların yasaklanmasına kadar Bektaşi tarikatının merkezi olarak hizmet vermiştir.

Telif Hakkı © 2026 Alevi Ansiklopedisi ve yazar(lar)a aittir. Aksi belirtilmedikçe Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC-ND 4.0) kapsamında yayımlanmıştır. Her türlü kullanımda uygun atıf zorunludur. Ticari kullanım, değişiklik, çeviri veya yeniden yayın için Alevi Ansiklopedisi ve/veya yazar(lar)ın yazılı izni gereklidir.

1958-1964 yılları arasında gerçekleştirilen restorasyonun ardından dergâh, 16 Ağustos 1964'te Kültür Bakanlığı'na bağlı bir müze olarak yeniden açılmıştır ve o tarihten bu yana Türkiye'nin en çok ziyaret edilen beş müzesinden biri hâline gelmiştir. Her ne kadar müze olarak faaliyet gösterse de, Hacı Bektaş Veli Türbesi özellikle Alevi ve Bektaşi ziyaretçiler için önemli bir inanç merkezi olma özelliğini sürdürmektedir.[ii] Ziyaretçiler burayı yalnızca tarihi ve kültürel önemi nedeniyle değil, aynı zamanda türbede dua etmek ve şifa bulmak amacıyla da ziyaret ederler. Külliye, 2012 yılından bu yana UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer almaktadır.[iii]

Külliye, sınırlarını tanımlayan avlu duvarlarıyla çevrilidir ve geleneksel üç avlu etrafında yapılandırılmıştır. Birinci avlu olan Nadar Avlusuna, anıtsal bir kapı olan Çatal Kapı'dan girilerek ulaşılır ve Üçler Çeşmesini barındırır. 2014 yılına kadar bu kapının yanında bir bilet gişesi bulunmakta ve müzeye girişler ücrete tabiydi. Bu durum, mekânı dini ve ritüel amaçlarla ziyaret eden birçok kişi için kabul edilemez olarak nitelendirilerek eleştirilmekteydi. Günümüzde müze halkın ücretsiz ziyaretine açıktır.

İkinci avlu olan Dergâh Avlusuna, Üçler Kapısı'ndan girilerek ulaşılır. Bu avluda kare planlı bir havuz, Arslanlı Çeşme ve Bektaşi dervişlerinin yaşam alanı olarak kullanılan çeşitli mekanlar yer alır. Bunlar arasında mutfak, ambarlar, misafirhane ve dedebaba köşkü bulunur. Külliyenin ana ritüel alanı olarak işlev gören Meydan Evi de bu avluya açılır. Yine bu avluda yer alan Tekke Câmii, 19. yüzyılda Sultan II. Mahmud tarafından komplekse eklenmiştir. Müze sınırları içerisinde hâlen aktif bir caminin bulunması, yapının geçirdiği mezhepsel dönüşümün ve Bektaşi inancına yönelik baskıların bir göstergesi olarak günümüzde de tartışmalıdır.[iv]

Dergâhın en kutsal bölümü kabul edilen üçüncü avluya (Hazret Avlusu), Altılar Kapısı'ndan ve 1920'lerde Mustafa Kemal Atatürk'ün Hacıbektaş'a yaptığı ziyareti anmak üzere yapılmış bir rölyefin yer aldığı dar bir geçitten girilir. Bu

avluda, Hacı Bektaş Veli'nin türbesinin bulunduğu Pir Evi'nin yanı sıra Balım Sultan, Güvenç Abdal ve Resul Bali'nin türbeleri ile dervişler mezarlığı, Çilehane (Kızılca Halvet) ve Kırklar Meydanı bulunur.

Külliyenin iç mekânları aynı zamanda çeşitli ritüel nesnelerin sergilendiği müze alanları olarak da kullanılmaktadır; bunlar arasında kandillikler, el yazmaları, ritüellerde kullanılan müzik aletleri, restore edilmiş tekstil örnekleri, ipek halılar, teslim taşı (on iki köşeli simgesel taş) örnekleri, kamberiye (Bektaşiler tarafından takılan kemerler) ve Hacıbektaş kültürünü belgeleyen kalıcı bir fotoğraf sergisi bulunmaktadır.[v] Ayrıca, Balım Sultan'ın türbesi önündeki karadut ağacı Aleviler ve Bektasilerce kutsal kabul edilir. Bu kadim ağacın kurumasını önlemek amacıyla müze yetkililerince yasaklanmasına kadar ziyaretçiler bu ağaca bez bağlayarak dilekte bulunurlardı.

Tarikatların kapatılmasının ardından, 1925 yılında Hacı Bektaş Dergâhı'na ait birçok kıymetli eser ve eşyalar, Ankara Etnografya Müzesi'ne, kitaplar ise Milli Kütüphane'ye taşınarak koruma altına alınmıştır.[vi] 1958-1964 yılları arasında gerçekleştirilen restorasyonun ardından külliye, 16 Ağustos 1964 tarihinde resmen müze olarak yeniden açılmış; dergâha ait eşyalar da kalıcı sergi kapsamına alınmak üzere müzeye geri getirilmiştir.[vii]

Sonuç

Tarihsel ve mimari katmanlarıyla Hacıbektaş külliyesi, Bektaşi tarikatının ve onun manevi önderi Hacı Bektaş Veli'nin kalıcı mirasının güçlü bir ifadesi olarak varlığını sürdürmektedir. Erken Cumhuriyet döneminin sekülerleştirici reformlarına ve devlet kontrolünde bir müzeye dönüştürülmesine rağmen, bu mekân Aleviler ve Bektaşiler için kutsallığını korumakta ve her yıl binlerce ziyaretçiyi kendine çekmektedir. Üç geleneksel avlu etrafında yapılandırılan kompleks, türbelerden çeşmelere, törensel alanlardan yaşam alanlarına kadar Bektaşi inanç ve topluluk hayatının temel unsurlarını yansıtan öğeleri

barındırır. Külliyenin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil edilmesi, onun kültürel ve dini önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Devam eden ziyaret pratikleri, sergilenen ritüel objeler ve yapıya sonradan eklenen caminin yarattığı tartışmalar, seküler kültürel miras politikaları ile yaşayan inanç gelenekleri arasındaki çok katmanlı müzakereleri ortaya koyar. Bu yönüyle Hacıbektaş külliyesi, Türkiye ve diasporadaki Alevi-Bektaşi toplulular için hâlâ canlı bir hafıza, inanç ve kimlik mekânı olarak işlev görmeye devam etmektedir.

Sonnotlar

[i] Hacı Bektaş külliyesinin 15. ve 16. yüzyıllardaki tarihsel ve mimari dönüşümleri için bkz. Yürekli, 2012.

[ii] Mekânın anlamı ve işlevleri, devlet, ziyaretçiler ve müze personeli arasındaki çatışma ve müzakereler yoluyla sürekli olarak dönüşmektedir. Türkiye'deki dini mekânların müzeleştirilmesi ve Hacı Bektaş Müzesi ile Konya Mevlana Müzesi'nin karşılaştırmalı bir analizi için bkz. Harmanşah ve diğ., 2014.

[iii] https://whc.unesco.org/en/tentativelists/5735/

[iv] Bkz. Harmanşah ve diğ., 2014.

[v] Müze ile ilgili güncel bilgileri sağladığı için arkeolog Taylan Sümer'e özel teşekkürler. Hacıbektaş kasabasındaki dergâh ve diğer önemli yapılar hakkında rehberlik ve detaylı açıklamalar için bir web sitesi ve mobil uygulama mevcuttur: https://hacibektasmobil.com.

[vi] Bkz. Gürbey ve diğ., 2022.

[vii] Külliyedeki restorasyon çalışmaları ve yapıların o dönemdeki durumu ile bilgiler ve rölöve çizimleri ve fotoğraflar için bkz. Akok, 1967.

Kaynakça & İleri Okumalar

Akok, Mahmut. 1967. “Hacı Bektaş Veli Mimari Manzumesi.” *Türk Etnografya Dergisi* 10: 27-57.

Faroqhi, Suraiya. 1976. “The Tekke of Hacı Bektaş: Social Position and Economic Activities.” *International Journal of Middle East Studies* 7: 183-208.

Harmanşah, Rifat, Tanyeri-Erdemir, Tuğba, and Robert Hayden. 2014. “Secularizing the Unsecularizable: A Comparative Study of the Hacı Bektaş Veli and the Mevlana Museums in Turkey.” In *Choreographies of Shared Sacred Spaces*, edited by Elazar Barkan and Karen Barkey, 336-367. New York: Columbia University Press.

Gürbey, Hüsnü, Mahsuni Gül, and Hakkı Taşğın. 2022. “Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasının Ardından Hacı Bektaş Veli Dergâhı’ndaki Eşyaların Durumu.” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 101: 421-440.

Koşay, Hamit Zübeyir. 1967. “Bektaşilik ve Hacıbektaş Türbesi.” *Türk Etnografya Dergisi* 10: 19-26.

Tanman, Mehmet Baha. 1996. “Hacı Bektâş-ı Velî Külliyesi.” In *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, cilt 14, 459-471. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Tanyeri-Erdemir, Tuğba, Harmanşah, Rifat, and Robert Hayden. 2010. “Serçeşme’den Hacıbektaş Müzesi’ne: Kültür Mirası Olan Bir Mekânda Ritüel ve Kurumsal Pratikler.” In *Hacı Bektaş Veli: Güneşte Zerresinden, Deryada Katresinden – Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri*, edited by Pınar Ecevitoğlu, Ayhan M. Irat, and Ayhan Yalçınkaya, 437-443. Ankara: Dipnot Yayınları.

Yürekli, Zeynep. 2012. *Architecture and Hagiography in the Ottoman Empire: The Politics of Bektashi Shrines in the Classical Age*. London and New York: Routledge.

Yayıncı Notu: Bu yayında yer alan görüş, yorum ve veriler yalnızca ilgili yazar(lar)a aittir; Alevi Ansiklopedisi’nin, editörlerinin veya destekleyici kurumların görüşlerini zorunlu olarak yansıtmaz. Alevi Ansiklopedisi ve editörleri, içeriğin kullanımından doğabilecek sonuçlardan sorumlu değildir